

Стащук О. В.,

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і кредиту Волинського національного університету імені Лесі Українки,

Гриценюк А. В.,

студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки

СТРУКТУРА КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ДОСЯГНЕННЯ ЙОГО ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

У статті сформульовано узагальнене трактування капіталу підприємства як економічної категорії, визначено та охарактеризовано механізм оптимізації структури власного капіталу підприємств України, запропоновано шляхи удосконалення фінансування підприємств та мінімізації середньозваженої вартості власного капіталу акціонерного товариства.

Ключові слова: капітал, структура капіталу, фінансова стійкість підприємства, середньозважена вартість власного капіталу.

В статье сформулирована обобщенная трактовка капитала предприятия как экономической категории, определен и охарактеризован механизм оптимизации структуры собственного капитала предприятий Украины, предложены пути совершенствования финансирования предприятий и минимизации средневзвешенной стоимости собственного капитала акционерного общества.

Ключевые слова: капитал, структура капитала, финансовая стойкость предприятия, средневзвешенная стоимость собственного капитала.

In this article a generalized treatment of capital enterprise as an economic category is formulated, the mechanism of optimizing the structure of equity capital of Ukraine is defined and characterized, ways to improve the financing of and minimize the average cost of equity capital of the company are proposed.

Keywords: capital, capital structure, financial stability of the company, the average cost of equity capital.

Постановка проблеми. У сучасних умовах особливо актуальним є питання щодо функціонування, відтворення та формування ефективної структури капіталу підприємства. Важливу роль, на наш погляд, в організації кругообігу фондів відіграють власні фінансові ресурси, оскільки підприємства, які працюють на принципах комерційного розрахунку, самофінансування та саморегулювання, повинні мати майнову й оперативну самостійність для того, щоб здійснювати підприємницьку діяльність рентабельно і нести відповідальність за прийняття рішень. Одночасно з питаннями формування необхідно розглядати співвідношення між позиковими і власними засобами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам формування та використання капіталу суб'єктів підприємництва присвячено дослідження багатьох науковців та практиків з фінансів та фінансового менеджменту, а саме в роботах Л. П. Короліщук, Р. О. Костирко, Ю. Ліпатова, Б. Д. Пацай, Р. А. Слав'юка, В. О. Шевчук та інших.

Мета і завдання дослідження. Охарактеризувати механізм оптимізації структури власного капіталу підприємств України та запропонувати шляхи удосконалення фінансування підприємств.

Виклад основного матеріалу. Насамперед, капітал підприємства – це нагромаджений шляхом збереження запас економічних благ у формі грошових коштів та реальних капітальних товарів, що залучається його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і чинник виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких в економічній системі ґрунтується на ринкових принципах і пов'язане з чинниками часу, ризику і ліквідності.

У процесі конкурентної боротьби майже кожне підприємство зіткнулося з численними проблемами щодо управління фінансами, зокрема, пов'язані з використанням власних фінансових ресурсів. Одним із критеріїв оцінки їх раціонального використання є фінансова стійкість підприємств. Вона відображає стан фінансових ресурсів підприємства, при якому можливо вільно маневрувати коштами, ефективно їх використовувати, забезпечуючи безперервний процес виробництва та реалізації продукції [4, с. 37].

Дослідження структури власного капіталу дозволяє встановити одну із можливих причин фінансової стійкості чи нестійкості суб'єкта господарювання. Так, збільшення частки власного капіталу за рахунок будь-якого джерела сприяє посиленню фінансової стійкості підприємства. При цьому наявність нерозподіленого прибутку може розглядатися як джерело поповнення оборотних засобів і зниження поточної кредиторської заборгованості.

Поняття “структура капіталу” має неоднозначний і дискусійний характер. У найзагальнішому вигляді це поняття характеризується всіма зарубіжними та вітчизняними економістами як співвідношення власного і позикового капіталу. Разом із тим при розгляді як власного, так і позикового капіталу

в них вкладається різний економічний зміст. Зокрема, І. О. Бланк дає таке визначення: "Структура капіталу являє собою співвідношення всіх форм власних і позикових фінансових коштів, що використовуються підприємством у процесі господарської діяльності для фінансування активів" [5, с. 7].

Формування структури власного капіталу нерозривно пов'язане з урахуванням особливостей кожної з його складових частин. Відповідно до визначення, поданого в "Енциклопедії бізнесмена, економіста, менеджера", оптимізація – це процес надання чомусь найвигідніших рішень, характеристик, параметрів, співвідношень із можливих [1, с. 458]. В економічній літературі існує загальне твердження, згідно з яким оптимальною вважається структура капіталу, що мінімізує загальні капітальні витрати, тобто мінімізує його вартість. Н. Н. Треньов під оптимальною пропонує розуміти структуру капіталу, яка оптимізує потрібний критерій.

З урахуванням оцінки вартості окремих складових елементів власного капіталу і питомої ваги кожної з цих елементів у загальній його сумі може бути розрахований показник середньозваженої вартості власного капіталу акціонерного товариства. Для розрахунку середньозваженої вартості власного капіталу потрібно спочатку визначити вартість капіталу з кожного джерела, потім визначити частку кожного джерела в усьому власному капіталі, помножити вартість кожного джерела власного капіталу на його частку і скласти отримані добутки. Для розрахунку частки найчастіше використовують дані пасиву балансу, але для точнішого розрахунку за базу слід брати ринкову вартість елементів власного капіталу.

$$\bar{C}_{вк} = \sum Ve \times Pв, \quad (1)$$

де $\bar{C}_{вк}$ – середньозважена вартість власного капіталу;

Ve – вартість окремих елементів власного капіталу;

$Pв$ – питома вага кожного з цих елементів у загальній сумі власного капіталу.

Незважаючи на деяку умовність і неточність визначення, середньозважена вартість власного капіталу має як теоретичне, так і практичне значення. У теоретичному плані знання керівництвом компанії поточного значення середньозваженої вартості власного капіталу та її динаміки необхідно для розуміння причин сформованого і можливої зміни становища підприємства на ринку цінних паперів унаслідок прийняття деяких рішень стратегічного характеру. У своїй практичній діяльності фінансовий менеджер використовує цей показник для експрес-оцінки ринкової вартості підприємства, а варіюючи джерелами, може визначити найбільш ефективний склад за критерієм максимальної ринкової вартості підприємства.

Важливого значення у сучасній економічній теорії набуває проблема формування оптимальної структури власного капіталу, яка б дозволила звести до мінімуму середньозважену вартість власного капіталу і, водночас, підтримати кредитну репутацію акціонерного товариства на рівні, що дозволяє залучати нові капітали на прийнятних умовах.

У цілому, мінімізація середньозваженої вартості власного капіталу акціонерного товариства може відбуватися за такими напрямками:

1. Розробка ефективної політики формування та розподілу прибутку, у тому числі: розробка ефективної податкової політики, розробка ефективної дивідендної політики, розробка ефективної амортизаційної політики.

2. Зменшення значних розмірів додаткового капіталу, накопиченого у вітчизняних акціонерних товариствах у результаті проведення переоцінки основних фондів.

3. Обов'язкове формування резервного капіталу для страхування господарської діяльності акціонерного товариства.

Розширити коло джерел фінансування підприємств можна за рахунок таких складових [2, с. 81]:

– реструктурування власності проблемних підприємств шляхом додаткової емісії акцій під інвестиційно привабливі проекти, що визначаються фондовим ринком як перспективні. Але цей механізм має і негативну рису – зменшення частки власників у статутному капіталі;

– передання у довірче управління або продаж на фондових ринках належних підприємству цінних паперів (акцій, облігацій, векселів, похідних цінних паперів).

У сучасних умовах функціонування суб'єктів господарювання потрібно отримувати точні дані, швидко обробляти великий обсяг інформації, використовувати складні алгоритми розрахунку. Тому важливу роль у забезпеченні фінансової стійкості підприємства відіграють новітні інформаційні технології управління власним капіталом підприємства. Капіталізація (реінвестування) прибутку також сприяє підвищенню фінансової стабільності, зниженню собівартості капіталу, тому що за залучення альтернативних джерел фінансування потрібно платити досить високі проценти [3, с. 35].

Висновки. Для вдосконалення механізму управління капіталом підприємства необхідно вжити комплекс заходів на інноваційній основі. Ці заходи доцільно розробляти і здійснювати на підприємстві.

ствах не тільки в разі настання кризової ситуації, але й для запобігання її виникненню в умовах нормальної діяльності. Впровадження наведених пропозицій забезпечить як підтримку на належному рівні фінансової стійкості підприємства, так і покращення його фінансового стану в майбутньому. Одночасно з питаннями формування необхідно розглядати співвідношення між позиковими і власними засобами. Але постановка самої задачі оптимізації не означає, що власний капітал завжди повинен мати тільки оптимальну структуру. В процесі діяльності підприємство в окремі періоди може відхилятися від генеральної лінії, щоб через певний проміжок часу знову повернутися до оптимального стану.

Література:

1. Енциклопедія бізнесмена, економіста і менеджера / За ред. Р. Дяківа. – К. : Міжнародна економічна фундація, 2000. – 703 с.
2. Короліщук Л. П. Фінансова стійкість акціонерного товариства як умова економічного розвитку / Л. П. Короліщук // Економіка АПК. – 2008. – № 9. – С. 81-87.
3. Костирко Р. О. Внутрішній контроль фінансово-економічної стійкості підприємства: зміна наявної парадигми в кризових умовах / Р. О. Костирко, В. О. Шевчук // Статистика України. – 2009. – № 3. – С. 34-39.
4. Ліпатов Ю. Підвищення фінансової стійкості підприємства в умовах перехідної економіки / Ю. Ліпатов // Проблеми науки. – 2008. – № 4. – С. 36-41.
5. Слав'юк Р. А. Теоретичні основи формування ціни власного капіталу підприємств / Р. А. Слав'юк // Фінансово-кредитне стимулювання економічного зростання. Матеріали XI міжнародної науково-практичної конференції. – Луцьк, 2005. – С. 7-9.
6. Шабліста Л. Механізм подолання збитковості підприємства і забезпечення їх фінансової стійкості / Л. Шабліста // Економіка України. – 2009. – № 6. – С. 53-64.